

успешных изменений организационной культуры следует учесть следующие факторы: персональные изменения в руководстве, фазу жизненного цикла организации, возраст, размер фирмы, силу существующей культуры и субкультур. Одним из важнейших факторов воздействия на корпоративную культуру является имидж лидера (руководители, менеджера). Поэтому надо быть готовым, что консультанты попросят изменить стиль руководства, будут работать с имиджем топ-менеджеров. Чтобы грамотно поставить задачу по созданию или изменению корпоративной культуры перед консультантом, необходимо четко представлять конечную цель преобразований. Прежде всего, следует понять, что организационная культура – система разделяемых в организации ценностей, убеждений и норм – это продукт взаимодействия процесса отбора, управленческих функций, поведения, структуры и процессов в организации, внешней среды, в которой существует организация, и процесса исключения ряда ее членов. Корпоративная культура включает как управленческие функции, так и характеристики организации. Менеджмент одновременно является фактором и частью характеристики организации. Управление организационной культурой осуществляется постоянно, когда менеджеры осуществляют планирование, организацию, контроль и руководство. Поэтому все действия менеджеров должны быть совместимы с понятиями и ценностями требуемой культуры.

Список использованных источников

1. Пугачев В. П. Руководство персоналом организации: Учебник / В. П. Пугачев. – М.: Аспект – Пресс, 1998. – 280 с.
2. Смирнов Э. А. Основы теории организации / Э. А. Смирнов. – М.: Аудит, 1998. – 371 с.
3. Спивак В. А. Организационное поведение и управление персоналом / В. А. Спивак. – СПб.: Питер, 2000. – 416 с.
4. Управление организацией. Учебник / под ред. Поршнева А. Г. – М., 2001. – 302 с.
5. Фролов С. С. Социология организации: Учебник / С. С. Фролов. – М.: Гайдарики, 2001. – 384 с.
6. Щекин Г. В. Теория социального управления / Г. В. Щекин. – К.: МАУП, 1996. – 408 с.
7. Щербина В. В. Социальные теории организации: Словарь / В. В. Щербина. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 264 с.

References

1. Pugachev V. P. Rukovodstvo personalom organizacii: Uchebnik / V. P. Pugachev. – M.: Aspekt – Press, 1998. – 280 s.
2. Smirnov Je. A. Osnovy teorii organizacii / Je. A. Smimov. – M.: Audit, 1998. – 371 s.
3. Spivak V. A. Organizacionnoe povedenie i upravlenie personalom / V. A. Spivak. – SPb.: Piter, 2000. – 416 s.
4. Upravlenie organizaciej. Uchebnik / pod red. Porshneva A. G. – M., 2001. – 302 s.
5. Frolov S. S. Sociologija organizacii: Uchebnik / S. S. Frolov. – M.: Gajdariki, 2001. – 384 s.
6. Shhekin G. V. Teorija social'nogo upravlenija / G. V. Shhekin. – K.: MAUP, 1996. – 408 s.
7. Shherbina V. V. Social'nye teorii organizacii: Slovar' / V. V. Shherbina. – M.: INFRA-M, 2000. – 264 s.

Melentyeva T. M., Candidate of Philosophy, Associate Professor, Associate Professor, Department of Philosophy and Sociology, National Pharmaceutical University (Ukraine, Kharkiv), Vjbcctdf27.5@gmail.com

Corporate culture in frames of management activity

Author of this research analyzed a definition of corporative culture and its elements. Corporative culture is investigated from different points of view: in

wide and narrow senses, axiological, cultural and psychological aspects. Types of organization management were among the big points of this publication. Author offers a complex of measures, which could be used for optimizing of a process of identification of co-workers with their organization.

Keywords: organization, culture, organizational culture, corporative culture, values.

Melentyeva T. M., кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії та соціології, Національний фармацевтичний університет (Україна, Харків), Vjbcctdf27.5@gmail.com

Корпоративна культура в рамках управлінської діяльності

Проаналізовано поняття корпоративної культури, розглянуто елементи корпоративної культури. Приділено увагу типам структур управління організацією. Корпоративну культуру розглянуто з різних точок зору, в широкому і вузькому сенсі; в аксіологічному, культурному і психологічному аспектах. Розглянуто комплекс послідовних заходів який можна використувати на відповідних етапах для оптимізації процесу ідентифікації співробітників з організацією.

Ключові слова: організація, культура, організаційна культура, корпоративна культура, цінності.

* * *

УДК 378.014.552:37.013.42

Михайличенко М. В.,
кандидат педагогічних наук, докторант,
Національний педагогічний університет
ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ),
gileya.org.ua@gmail.com

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЮ ОСВІТОЮ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА

Проаналізовано головні аспекти сучасної вітчизняної університетської освіти, що перебуває у стані невідповідності до рівня розвитку продуктивних сил та європейського рівня організації підготовки фахівців для інформаційної економіки; підкреслено гостру соціальну необхідність подальшої демократизації управління вищою освітою за рахунок розбудови державно-громадської моделі управління навчально-виховним процесом. Стрижнем такої моделі має стати децентралізація державного управління освітою на національному, регіональному корпоративному рівнях з урахуванням імперативу стандартів європейської освіти і освітніх потреб особистості.

Ключові слова: освіта, університет, держава, бізнес, громадянське суспільство, управління, освітня послуга, освітні потреби, особистість, організаційний рівень.

Актуальність теми дослідження стану і перспектив децентралізації державного управління університетською освітою полягає у організаційно-правовому сприянні формуванню нової генерації політиків, науковців, менеджерів, військових, лікарів, освітян, інженерів, що призводить до формування якісно нової національної еліти та підвищення її соціальної активності.

Аналіз стану і результатів університетської освіти техногенної доби доводить, що світова спільнота «загнала» сама себе у глухий кут завдяки зверненню до жорсткої раціональності, абсолютизації технократичного мислення і технократичної ідеології в управлінні суспільними справами, оскільки теми соціального розвитку почали різко падати, а світове суспільство перейшло у стадію стагнації і занепаду. Людина, навіть з вищою університетською освітою, перестала відповідати рівню виробничих сил сучасності, які вона сама собі створила. Це й стало, на нашу думку, головним джерелом соціальної кризи кінця ХХ – початку ХХІ ст.

На сьогодні ситуація між трьома основними учасниками реалізації освітньої політики виглядає

наступним чином: держава без участі роботодавців–бізнесу формує попит на фахівців шляхом надання державного замовлення, вона ж визначає програму підготовки (навчальні програми, плани), ВНЗ здійснює навчальний процес відповідно до вказівок державних органів, оскільки його автономія мінімальна, і працює в межах визначених стандартів, а бізнес отримує фахівця, якого не замовляв, не брав участі у його підготовці тощо [6, с. 190–192].

Виходом з такої ситуації є, на нашу думку, потужна децентралізація, інформатизація і декомунізація державного управління. Дієвим інструментом у цьому процесі може стати університетська освіта, оскільки саме вона здатна системно охоплювати усі прошарки населення країни і всі галузі народного господарства і міжнародної політики.

Новий час формує нові вимоги до організації управління університетською освітою. Основним є перерозподіл державного управління на користь нижніх ланок соціальної структури, а саме: на користь громадянського суспільства, територіальних громад, колективів університетів, нарешті, пересічної людини, яка у інформаційну добу має навчатися протягом усього життя. Їх треба звільнити з тенет комуністичної або патерналістської ідеології шляхом організаційної перебудови системи управління суспільством загалом і управління національною освітою зокрема.

Саме на це спрямовані Закони України «Про освіту», «Про професійно–технічну освіту», «Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», «Про дошкільну освіту», «Про вищу освіту», Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»), відповідні Укази Президента України, Національна доктрина розвитку освіти України у XXI ст. та Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки.

Проблемами демократизації державного управління освітою цікавились багато дослідників. Щоб переконатись у цьому, достатньо звернутись до праць М. Квієка, який ґрунтовно досліджував відносини держави і університетів [4]. Науковець зауважив, що йому допомагало багато фахівців, а саме: Елі Фару (Європейська Комісія); Стефан Венсан–Ланкрен і Курт Ларсен (ОЕСР/ЦОДІ); Роджер Реснейк (Aguirre Int.); Георгій Касьянов і Тарас Фініков (Міжнародний фонд «Відродження»); Філіп Альтбах (Бостонський коледж); Ян де Грооф і Грасьєн Ловер (Коледж Європи і ELA); Ян Садлак (ЮНЕСКО–СЕПЕС); Юрген Ендерз та Егберт де Веєрт (СНЕРС, Університет Твенте); Денієл Леві (SUNY, Олбані); Сьюзен Робертсон (Бристольський університет); Сара Кітинг (Рада Європи); Джеймс Стивенс і Тобі Лінден (Світовий банк); Марчин Чаплінський (ОБСЄ ВКНМ, Гаага); Біл Дуглас (USAID); Вальдемар Томуск (OSI, Будапешт) та ін.

У вітчизняному освітньому просторі проблему демократизації державного управління освітою проаналізовано у працях В. Андрущенка, В. Астахової, В. Бакірова, О. Бандурки, В. Беґа, Я. Болубаша, В. Брюховецького, Р. Вернидуба, Л. Гаєвської, Л. Грицяк, М. Дмитраченка, Н. Діденко, Т. Жижко, В. Зайчука, М. Згуровського, Л. Калініної, В. Лугового, В. Кременя, В. Крижка, С. Клепка, С. Ніколаєнка, В. Савельєва, Л. Семененко, В. Сиченка, Г. Хоружого, С. Шевченка, М. Яременка, М. Яценко та ін.

Сьогодні акцент роблять на становленні державно–громадського управління освітою. У науковій літературі таку форму управління освітою розглядають як складову систему соціального управління, що забезпечує максимальну участь бізнесу, громадянського суспільства, громадян у розробці стратегічних напрямів розвитку освітньої галузі у процесі постійного управління нею для задоволення потреб членів суспільства. У цьому значну роль мають відігравати асоціації вчителів, викладачів, науково–методичні об'єднання, наукові, науково–технічні ради, громадські академії наук тощо.

Державно–громадське управління освітою розглядаємо як відкриту демократичну модель управління, в якій органічно поєднано засоби державного управління громадянським впливом. Державно–громадське управління освітою як вид соціального управління підпорядковується його загальним закономірностям. Одночасно воно має специфічні закономірності, які зумовлені способами постановки і досягнення соціально значущих мети і завдань.

Реформування системи вищої освіти набуло широкого розмаху і розголосу. Однак це зумовило певні соціальні проблеми, оскільки кардинальні зміни в українському суспільстві призводять до переформатування його структури, появи нових соціальних груп, що продукують власні ринкові цінності та потреби, також формується нове мислення та світогляд у громадян, в першу чергу дітей та молоді, що ґрунтується на ринкових поглядах, підприємстві, бажанні економічного процвітання, розширенні можливостей набуття певного соціального статусу у суспільстві тощо.

Звернемо увагу на процеси децентралізації та декомунізації, які активно проводить у межах реформування освітньої системи держава, орієнтування освітніх реформ на створення оптимальної моделі державно–громадського управління галуззю, що сприяло б створенню конкурентоспроможних навчальних закладів не тільки на внутрішньому ринку освітніх послуг, але і з їх виходом на міжнародний рівень.

Для України державно–громадська модель управління вищою освітою як соціальна проблема пов'язана з децентралізацією управління, формуванням академічної автономізації, що є тенденцією загальноєвропейського, навіть світового освітнього простору. Про це свідчить низка документів, ухвалених ООН/ЮНЕСКО, ЄС, асоціаціями університетів за останні 20–30 років.

Можна стверджувати, що міжнародні організації взяли на себе функцію формування сучасної ідеології управління, стратегії та мети формування світового/європейського освітньо–наукового простору. У «Всесвітній декларації про вищу освіту» (1998) пріоритетним напрямком визначено посилення державно–громадської моделі управління та організації вищої освіти: «Вищим навчальним закладам має бути надана автономія в їхніх внутрішніх справах, однак така автономія має супроводжуватися чіткою і прозорою підвітністю урядові, парламентові, студентам і суспільству в цілому» [8].

Водночас визнано, що в управлінні вищою освітою, і навчальними закладами зокрема, важливу роль має відігравати державно–громадське партнерство і зв'язки між зацікавленими гравцями: державою, інституціями та особами, які приймають управлінські рішення та

відповідають за формування політики на національному й інституційному рівнях, адміністрацією, професорсько-викладацьким складом, науковцями, студентами, працедавцями, неурядовими об'єднаннями. Таким чином, державно-громадське партнерство на основі спільних інтересів, взаємної довіри та поваги має бути основним методом оновлення вищої освіти [8].

Можна констатувати, що Україна певною мірою засвоїла міжнародні здобутки у галузі державно-громадського управління освітою, зокрема у питанні спрямування діяльності державних установ на залучення інтелектуального та фінансового потенціалу неурядових інституцій громадянського суспільства до управління освітою, посилення у цьому плані їх координуючої ролі.

Для громадськості модель державно-громадського управління університетом як соціальна проблема набуває у сучасних умовах подвійного значення: з одного боку, здобуття вищої освіти для громадянина країни є суспільним благом, яке держава надає через навчання в університетах, що допомагає людині отримати певні суспільні переваги і блага вже під час свого подальшого життя, а також сформуванню у себе певний тип світогляду, який є найбільш поширеним у суспільстві.

Але з другого боку, сучасні ринкові реалії спонукають громадян по-іншому подивитися на навчання в університеті й побачити його не тільки як суспільне благо, але і як індивідуальне благо, яке перетворюється на отримання освітніх послуг, за допомогою яких особистість одержує можливості не просто досягнення певного соціального статусу у суспільстві, але і досягнення цього статусу за рахунок формування власних конкурентних переваг через набуття професійних знань, умінь та компетенцій, які допомагають людині стати конкурентною на ринку праці, при виборі місця роботи, посади, бажанні стати приватним підприємцем, відкрити власну справу тощо.

У цьому відношенні людина, яка отримує освітні послуги, чи людина, яка оплачує такі послуги (наприклад, батьки студентів), переходить у категорію громадськості, яка впливає на процеси управління університетом на основі державно-громадської моделі. До цих суб'єктів управління освітою з боку громадськості необхідно долучити також і бізнесові структури, роботодавців, які зацікавлені в отриманні від університетів фахових працівників з набором професійних навичок і компетенцій, що необхідні для отримання конкурентних переваг на ринку, а також різного роду громадські організації, об'єднання, які захищають інтереси учасників цієї моделі управління.

Наслідком таких процесів для бізнесу як частини громадськості стало різке зниження кількості фахівців, яких готують виші, оскільки серед потенційних споживачів освітніх послуг на багато професій у країні попит став падати, а на популярні професії, отримавши які можна добре заробляти, попит став підніматися, і більшість ВНЗ почали активно відкривати такі спеціальності у себе, незважаючи на специфіку навчального закладу, його профільність тощо.

Отже, процес передачі новим поколінням знань, умінь, навичок є особливим типом соціальної послуги громадянину – освітньої послуги. Характерна особливість цієї послуги полягає в тому, що у ній поєднано дещо протилежні категорії, а саме:

національного, інтернаціонального, економічного, духовного, особистого, суспільного.

В університетах, які є об'єктами державно-громадського управління, проблему формування такої моделі вбачаємо в різних площинах.

По-перше, головними функціями університету як специфічного соціального інституту залишаються завдання накопичення, збереження і відтворення духовного, культурного, інтелектуального та науково-технічного потенціалу суспільства.

По-друге, до традиційних завдань університету (відтворення, збереження та передавання знань) додається завдання реагування на трансформаційні процеси в самій освіті, пов'язані з глобалізацією, на нові аспекти професіоналізації й соціалізації студентів.

По-третє, дедалі частіше говорять про кризу університетів, яких підозрюють у тому, що вони не так витрачають суспільні кошти, навчають не так, виховують майбутніх фахівців не в тій системі моральних норм і цінностей. Університетам для виходу з цієї ситуації варто прагнути стати самостійними гравцями на ринку освітніх послуг. Однак слід врахувати при цьому, що розвиток ринку університетських послуг почав визначатися специфічними обставинами: психологічна невизначеність суспільства й населення щодо цього ринку; диспропорція в розміщенні населення й університетів на території країни; необхідність підвищення освітнього потенціалу на периферії; диференціація в доходах окремих груп населення [7, с. 3–4].

М. Квієк підкреслює, що «глобалізація спричинила знецінення всіх національних проектів, одним з яких є заклад (національно і державно орієнтований) університету. Якщо за університетом більше не стоять ідеї нації – дух і (національна) культура, то або необхідно визначити нові ідеї, або університет буде приречений здатися на милість всеосяжній логіці захисту прав споживачів. У межах цієї логіки університет, позбавлений сучасної національної і державної місії, існує просто для «продажу» свого освітнього «продукту» як бюрократична освітня корпорація» [3, с. 117].

По-четверте, соціальна роль університетів поступово зростає, і в перспективі таке зростання може відбуватися у геометричній прогресії. У цьому відношенні Д. Белл, наприклад, зауважує, що «так само, як протягом останніх ста років комерційне підприємство грало роль ключового інституту, в силу його місця в організації масового виробництва товарів, в найближчі сто років її буде грати університет (або якась інша форма інституту знань) внаслідок його функції джерела інновацій і знань» [1, с. 463].

По-п'яте, в сучасних державах університет прагне бути соціально універсальним. Ця соціальна універсалізація полягає у збільшенні кількості спеціальностей та напрямків, за якими готуються випускники навчального закладу.

Отже, модель державно-громадського управління університетом ґрунтується на формуванні нового соціально-економічного явища – ринку освітніх послуг, де освітня послуга перетворюється на складову освітнього процесу та виражена у такій пропорції: певний обсяг знань, отриманих у навчальному закладі за визначену ціну.

Перехід університетів до державно–громадської моделі управління вимагає також пошуку нових методів та форм управління, однією з яких є концепція «нового державного управління» (англ. New Public Management – NPM), що була перенесена в систему вищої освіти з інших секторів економіки. Головними цінностями концепції є підвищення ефективності роботи, економічність, продуктивність, прозорість, діяльнісний підхід і конкуренція [5, с. 2].

Реформування системи вищої освіти ґрунтувалося передусім на зміні взаємовідносин між державою і університетами, які отримали суттєву автономію. Держава намагається дистанціюватися від прямого контролю за університетами і починає оцінювати їх, вона намагається зробити університети конкурентоздатними, ринково орієнтованими і фінансово незалежними, тобто такими, що самостійно заробляють гроші. Фактично, держава намагається перетворити університети на підприємницькі структури. Самостійний пошук джерел фінансування має поліпшити діяльність університетів, але це потребує підвищення рівня свободи на ринку освітніх послуг, що призведе і до зростання фінансової автономії тощо.

Проте слід зауважити, що останнім часом розвиваються відносини «бізнес – університет», що формуються на засадах партнерства і виявляються у наданні баз для проходження виробничих практик студентами, для створення програм стажування студентів та викладачів, для проведення студентських конкурсів, екскурсій на підприємства, підтримка досліджень лабораторій ВНЗ, фінансування проектів, спільне створення університетів (наприклад, Міжкорпоративний університет) та ін.

Останнім часом почали активно формуватися і відносини між бізнесом та державою з питань освіти, які до останніх років практично взагалі були відсутніми. Це виявляється у запрошенні на різні слухання, наради, круглі столи, конференції представників бізнесу та роботодавців, підтримка з боку МОН України проектів, які створюються в університетах за допомоги бізнесових структур тощо. Проте ці процеси «йдуть повільно, що і досі спричиняє низьку якість підготовки фахівців, диспропорцію між попитом та пропозицією на ринку праці, обвинуваченням університетів з боку бізнесу у тому, що саме вони не розуміють реалій бізнесу, готуючи спеціаліста, а представники вишів відповідають зорієнтованістю бізнесу лише на швидке отримання прибутку і відсутності зацікавленості у підготовці фахівця в стінах вищу» [2, с. 12].

Критики зазнає держава за її панівну роль в освіті, зокрема у формуванні такої освітньої політики, яка не враховує потреб ринку, а також за надмірну централізацію в управлінні вищою освітою, за бюрократизацію університетів, дуже низьку інформатизацію та автоматизацію у впровадженні інформаційних систем управління, за неврахування попиту на професії, що будуть затребувані через кілька років, за відсутність прогнозування нових професій, що активно формуються і впроваджуються за кордоном, повільне і утруднене впровадження нових спеціальностей, за кон'юнктуру у цьому процесі.

Отже, проблема децентралізації управління вітчизняною університетською освітою є наскрізною

соціальною потребою сучасності, оскільки ця проблема: по–перше, стосується усіх без винятку прошарків населення і галузей народного господарства; по–друге, набуває більшої визначеності зміст явища освітнянської послуги, що має суспільну вартість, власне собівартість і ринкову ціну; по–третє, децентралізація державного управління є механізмом реалізації принципу демократизації відносин «державна–університет» і «державна–особистість»; по–четверте, формується суспільна потреба вивчення організаційних рівнів децентралізації державного управління університетською освітою і суб'єктів цього процесу; по–п'яте, потрібно сформувати принципово нове бачення європейського досвіду управління університетською освітою як імперативу модернізації української практики менеджменту освіти.

Список використаних джерел

1. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество: опыт социального прогнозирования / Д. Белл; перев. с англ. под ред. Л. Иноземцева. – М.: Academia, 1999. – 783 с.
2. Зінченко А. Якісна освіта: роль партнерств / М. Саприкіна, О. Янковська, О. Вінніков, А. Зінченко. – К., 2013. – 20 с.
3. Квієк Марек. Глобалізація і вища освіта // Вища школа. – 2001. – №4–5. – С.107–117.
4. Квієк М. Університет і держава: вивчення глобальних трансформацій / М. Квієк; пер. з англ. Т. Цимбала. – К.: Таксон. 2009. – 380 с.
5. Фирсова Ю. Н. Маркетингизация системы высшего образования западноевропейских стран в контексте внедрения концепции «Нового государственного управления» // Казанский педагогический журнал. – 2011. – №5–6. – С.2–7.
6. Фінкільштейн О. В. Роль держави в соціальному діалозі між бізнесом і ВНЗ // Публічне управління XXI століття: від соціального діалогу до суспільного консенсусу: 36. тез до XIV Міжнар. наук. конгресу. – Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2014. – 332 с.
7. Хижняк Л. М. Державна освітня політика в умовах глобалізації: пошуки оптимальної моделі / Хижняк Л. М. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2007–1–2/doc/1/02.pdf.
8. Higher Education in the Twenty-first Century. Vision and Action: UNESCO World Conference on Higher Education, Paris 5–9 October 1998 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unesdoc.unesco.org/images/0011/001163/116345e.pdf>

References

1. Bell D. Grjadushhee postindustrial'noe obshhestvo: opyt social'nogo prognozirovaniya / D. Bell; perev. s angl. pod red. L. Inozemceva. – M.: Academia, 1999. – 783 s.
2. Zinchenko A. Jakisna osvita: rol' partnerstv / M. Saprykina, O. Jankov's'ka, O. Vinnikov, A. Zinchenko. – K., 2013. – 20 s.
3. Kvjek Marek. Globalizacija i vyshha osvita // Vyshha shkola. – 2001. – №4–5. – S.107–117.
4. Kvjek M. Universytet i derzhava: vyvchennja global'nyh transformacij / M. Kvjek; per. z angl. T. Cymbala. – K.: Takson. 2009. – 380 s.
5. Firsova Ju. N. Marketizacija sistemy vysshego obrazovanija zapadnoevropejskih stran v kontekste vnedrenija koncepcii «Novogo gosudarstvennogo upravlenija» // Kazanskij pedagogicheskij zhurnal. – 2011. – №5–6. – S.2–7.
6. Finkil'shtejn O. V. Rol' derzhavy v social'nomu dialozi mizh biznesom i VNZ // Publichne upravlinnja XXI stolittja: vid social'nogo dialogu do suspil'nogo konsensusu: Zb. tez do XIV Mizhnar. nauk. kongresu. – H.: Vyd-vo HarPI NADU «Magistr», 2014. – 332 s.
7. Hyzhnjak L. M. Derzhavna osvitnja polityka v umovah globalizacii': poshuky optymal'noi' modeli / Hyzhnjak L. M. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2007–1–2/doc/1/02.pdf.
8. Higher Education in the Twenty-first Century. Vision and Action: UNESCO World Conference on Higher Education, Paris 5–9 October 1998 [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://unesdoc.unesco.org/images/0011/001163/116345e.pdf>

Mykhailichenko M. V., PhD in Pedagogical Sciences, doctoral student of the National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine, Kyiv), gileya.org.ua@gmail.com

Decentralization of university education management as a social problem

The state of modern domestic university education is analyzed, which is in a state of inconsistency to the level of development of productive forces and the European level of organization of training specialists for the information economy; emphasizes the acute social need for further democratization of higher education management through the development of a state-public model for managing the educational process. The core of this is the decentralization of public education management at the national, regional corporate levels, taking into account the standard of European education standards and the educational needs of the individual.

Keywords: education, university, state, business, civil society, management, educational service, educational needs, personality, organizational level.

* * *

УДК 316.7:159.955:37.01

Гальченко М. С.,

кандидат філософських наук, директор,
Інститут обдарованої дитини НАПН України
(Україна, Київ), halchenko@yahoo.com

СОЦІАЛЬНИЙ КОНСТРУКТИВІЗМ В СТРАТЕГІЯХ ДІЯЛЬНОСТІ МИСЛЕННЯ І ОСВІТИ

Досліджується проблема соціального конструктивізму, який в дослідженнях науки, теорії комунікації і освіти пропонує систему суспільної раціональної діяльності. Автор показує, що в сучасних дослідженнях соціальний конструктивізм постає результатом діяльності мислення, котре як похідне від розуму є «дзеркалом» реальності. Ідеї конструювання «Я», наукового і культурного знання стають визначальними у творенні соціальних проєктів, які перетворюють світ і людину. Поряд з соціальним конструктивізмом існують інші можливості творення світу і людини.

Ключові слова: розум, мислення, соціальний конструктивізм, освіта, наука, творчість, ідентичність, особистість.

В сучасних дослідженнях теорії мислення домінують ряд тенденцій взаємодії філософії з цілим рядом когнітивних наук. Вони включають концепції гуманітарної (логічної, психологічної, лінгвістичної, культурно-історичної, семіотичної), природничонаукової (нейрофізіологічної, нейропсихологічної), комп'ютерно-інформаційної (теорії штучного інтелекту) орієнтації. Успіхи такої міждисциплінарної взаємодії похитнули ілюзію абсолютної унікальності людського мислення, сформовану в період розвитку класичної філософії і науки. Але питання про його властивості, природу і закономірності не втратило своєї наукової актуальності, що обумовило необхідність міждисциплінарного підходу, який виявляє нові ресурси діяльності мислення.

Проблема ролі мислення в творенні соціально-культурного світу і науки знайшла відображення в публікаціях В. Розіна, Ю. Шилкова, Л. Виготського, С. Кримського, М. Мамардашвілі, К. Левітана, Ф. Михайлова та ряду інших. Особливе місце займають публікації Д. Беккерста, Д. Брунера, К. Гергена, К. Данцігера, Р. Морена, Д. Макдауелла, Д. Овенса стосовно ролі мислення в соціальному конструюванні суспільства, його інститутів і людини.

Мета статті полягає в аналізі можливостей і ролі розуму в освітній і культурній діяльності в соціальному конструюванні по формулюванню оточуючої реальності та місця в ній людини.

Міждисциплінарна стратегія мисленнєвої діяльності спрямована на конкретизацію об'єктивних і суб'єктивних основ соціально-культурного пізнання. Об'єктні передумови мисленнєвої діяльності не мають прямого, безпосереднього впливу на процес пізнання, а опосередковуються складною сукупністю факторів і способів її суб'єктної організації. Процеси мислення і його функції співмірні з ними не в менш значній мірі, чим з відображенням об'єктивної реальності. Адаже саме з розходжень між «об'єктивним» і «суб'єктивним» протікають численні можливості суперечностей і відповідних ним дослідницьких проблем [4, с. 214]. Як зазначає С. Б. Кримський, взаємопов'язаність «об'єктивного та суб'єктивного в складі духу проявляється, зокрема, в тому, що він маніфестується через рольові структури діяльності суб'єкта та символічні витвори буття, що потребують індивідуальної розшифровки. У цьому відношенні дух виступає трансформаційним процесом взаємопереходів суб'єктивного та об'єктивного, універсального та індивідуального, формоутворення та змістонаповнення» [3, с. 48].

В контексті даних міркувань ключем до визначення особливостей побудови і конструктивно-творчих механізмів протікання процесів діяльності мислення слугує ідея системності. Вона реалізується в розробці цілісної моделі організації мислення, в якій взаємопов'язані його інтенційні, інструментальні та інші компоненти, зокрема кондиціональні. Іntenціональність мисленнєвої діяльності виражає її предметну спрямованість на об'єкти, цілі і результати. Інструментальний компонент включає в себе мовні, понятійні і образні форми мислення і відповідні їм операціональні засоби і ресурси. Кондиціональні фактори мислення характеризують його залежність від суб'єктних основ. Всі відомі філософські стратегії аналізу мислення, як правило, виходять з пріоритету його інтенціональних, інструментально-операціональних або кондиціональних факторів. Системний підхід, таким чином, «дозволяє уникнути домінуючого впливу якої-небудь з вказаних стратегій і закласти основу цілісних уявлень про мисленнєві процеси продукування знань та їх творчі можливості» [4, с. 216] в контексті загального міждисциплінарного підходу.

Творчі можливості мислення проявляють себе у всіх сферах соціокультурної, економічної та політичної діяльності. Що цілком закономірно, оскільки, зазначає Д. Макдауелл, «ідея про розум і мислення, які приводяться в рух їх змістом, включають метафори із словника механістичного розуміння, але цю ідею необхідно помістити в інший простір – простір смислів» [12, с. 272]. В цьому просторі формується стиль мислення, який пропонує більш прямий шлях до чітко визначеної соціальної концепції розумної діяльності – соціального конструктивізму.

Ідеї соціального конструктивізму впливові в багатьох областях, особливо в дослідженнях науки, теорії комунікації і освіти. Соціально сконструйовані явища численні і різноманітні. Відомий психолог Джером Брунер пропонує наступне розуміння конструкціоністської теми: «Те, що ми називаємо «реальністю», є соціальною конструкцією, і, отже, таким є і розум. Форми опису і пояснення існуючої психології є культурними ресурсами, які конструюють стани і